PRISCO-
RVM NVMISMATVM AD NVREN
bergensis Monetæ ualorem fa-
cta æstimatio.

BILIBALDO PIRCKEYMHE-
ro Patricio Nurenbergen.
&c. Authore.

Addita sunt & aliorum aliqua
quæ uersa pagina intelliges.

TVBINGAE PER HVLDEN-
richum Morhardum anno Dñi
M. D. XXXIII.

Andreæ Alciati libellus de ponderibus & menſuris.

Budęi quędam de eadem re. Item eiuſdem breuiarium de aſſe & partibus eius.

Philippi Melanchthonis, de ijſdem ad Germanorum uſum, ſententia.

IOANNI
GVLIELMO A LAVBEMBERG Nobilitate & doctrina Viro Clarissimo And. Ruttellius. S. D.

VVM TV NVPER Tubingam ueniens, me per quàm humaniter in ędibus meis uisitares, Gulielme nobilis atq; mea quę habeo, ueterum perlustrares numismata memori adhuc mēte teneo, nos aliȷs confabulatiōibus dimissis eò tandē etiā prouectos, ut & de ualore ac æstimatione eorundem, ad nostram monetam, commentaremur. Verum hinc inde consertis opinionibus, id nobis quod & aliȷs accidit, ut scilicet, incerti & dubȷ nostræ sententiæ penitus ferè diffideremus. Neq; tamen id immerito cum priscorum numorum explicādi ratio, hactenus uel doctissimis etiā uiris molesta fuerit. Esse tamen aliquot scio, qui hoc negotium haud infeliciter susceperint peragendum, inter quos haud postremus est magnus ille Bilibaldus Pirckeymherus Patricius Nurenbergen. clariss. qui pręter

ſummã eius doctrinam,inſignem eloquentiam,omnium deniq; rerum experientiam haud paruam, uenerandæ quoq; antiquitatis ſtudium amplexus eſt,ac huius amoris ergò,totam hyemem hoc tempore;quo ego eius per quinquennium amanuenſis fui,explorandæ ueteris monetæ impendit labori. Omnia ſiquidem numiſmata,aurea & argentea,item ærea, quorum omnium magnum aceruũ habuit,& ea, etiã quę apud alios deprehendere potuit, exactiſſimè ſingula ad libellam appendit. Animaduertẽs etiã eo tempore auri & argenti precium,quo iuſtiſſime omnia examinare poſſet,cum Nurenbergenſium tandem monetæ contulit ualore. Vt autẽ antiquitatis ſtudioſi,hac ſua diligentiſſima opera neutiquam fraudarentur, ac ipſe ſibi ipſi uixiſſe argueretur,haud dedignatus eſt compẽdio quodã perſcribere,ut uel alijs etiã, ad quos aliquando perueniret,ſtudium huiuſcemodi rei indagandæ adderet. Sed quum morte præuentus, pietatem ſingularem, quam in adiuuandis ſtudijs habuit, præſtare non poſſit, & ego unicus ab eo libellũ hunc & habeam ac ueriſſime deſcripſerim, conſultum mihi uiſum fuit,ut ego eius nomine officium hoc ſtudioſis,& antiquitatis cultoribus,exhiberẽ, Siquidem ipſum

etiam

etiã neminem c?laturum fuisse sciã, sed maiora potius exhibiturum ubi superuixisset, ut qui studijs prouehendis natus. Quare hunc suum laborem libello hoc, licet paruo, pro paruitate tamem sua utilissimo contentum, ut commendatior fieret, tuo auspicio publicandum censui. Meretur hoc summum atque adeò honestissimũ antiquitatis studium, quod tu uel inter mille unus unice, & cum magno sumptu amplecti & excolere soles, deserturus nunquam uel ad aras usq;. Meretur & summa humanitas tua, qua me ita prosequeris, ut qui maxime. Porrò quia aliorum doctorum uirorum studium atque laborem hac in re etiã extare sciam, unum atque alterũ libellum quem consimili materia, ut dicitur, ędiderunt, huic Bilibaldi libuit addere, ne minimum quidem illis præripere uolens. Non enim dubito, quin negotium hoc complurium iudicio collato, clarius atque facilius explicetur. Sunt autem quę addidimus D. And. Alciati, Philippi Melanchthonis, item & Budæi, pari paruitate, nec minori utilitate, conscripti libelli. Interim tu paruum hunc Bilibaldi benigno animo suscipe, uel uenerandæ antiquitatis amore, cui ille haud inter postremos, impiger adfuit patronus.

Bene Vale & Ruttellium tibi commendatum habe. Ex illustri Tubingensi academia Di. XXI. Augusti. Anno Christi. M. D. XXXIII.

PRISCORVM NVMORVM AESTImatio per Bilibaldum Pirckeymherum Patricium Nurenbergensium.

DMODVM DIFficile est, priscã monetam tam auri quam argenti cum auro et argento seu moneta huius temporis, cõcordare maximè ob auri & argẽti ualorẽ, qui assidue uariatur, idq; monetariorũ culpa, quibus passim licentia cudendæ permittitur pecuniæ. Hi siquidẽ quotidie aliquid tam de auri ac argenti puritate, quam pondere detrahunt, præcipuè belli tempore, & principibus cõniuentibus. Hinc accidit, ut semper pretiũ auri & argenti augeatur, monetarij eñ quũ licentiã habeãt monetã adulterãdi, non multũ de pretij curãt augmento, quũ detrimentũ illud abundè adulterando, supplere ualeãt. Mercatores etiam quoties monetarios ob necessitatem aliquam emendi cupidos cernunt, assidue pretiũ augent. Verum damnũ illud in uulgi, tandẽ etiã dominorũ recidit caput quũ redditus & uectigalia illorum semper uiliori soluantur pecunia. Sed præsens lucrũ licet pusillum, magno futuro præfertur damno, nõ sine ingẽti regnorũ, prouinciarũ

acpopulorũ detrimento. Hinc eſt quod aureus Hungaricus, ſecũdum quem communiter & aliud regulatur aurum, in maximũ aſcendit pretium. Nam noſtra memoria, tres aurei Hungarici, quatuor ualebant aureos Rhenẽſes, & aliquãdo etiã minus. Verum hoc æuo longe pretium hoc exceſſerunt. Proinde ut ad æſtimationem ueteris monetæ quantum poſſibile eſt pertingamus, imprimis neceſſe eſt auri & argenti rationem, nec non pretium illorum hoc tempore cõſiderare, ita enim quàm propinquè ad ueritatem accedere poterimus. Hoc igitur anno, id eſt, M. D. XXVIII. auri puri Marcha Nurenbergenſis ponderis, hoc eſt, uiginti quatuor charatorum, aureos ualebat Rhenenſes nonaginta tres. Licet in hac arte periti negent, aurum ad uiginti quatuor charatos decoqui poſſe. Sufficit tamen ut de puro, quantum poſſibile eſt, intelligamus auro.

Aurum autem Hungaricum, ualebat marcha, hoc eſt, unciæ octo, aureos Rhenenſes octoginta nouẽ & aliquid plus. Continet autem aurum Hungaricum, uel continere deberet, charatos uiginti tres.

Aurum uero Rhenenſe, quod charatos continet decem & octo, & ſic, niſi tres partes auri puri, aureos ualebat Rhenenſes ſe

ptua-

ptuaginta & parum plus. Ex marcha auri Rhenensis aurifabri non faciunt aureos septuaginta, quemadmodum deberent, sed septuaginta tres & aliquãdo plus, & quicquid excedit, computant pro opera, ita fit etiam in aureis Hungaricis.

Argentum patrũ memoria, ualuit marcha, hoc est, unciæ octo, Rhenenses septem deinde ad octo ascendit, uerum hoc tempore ualet Rhenenses octo cum dimidio & aliquando plus. Rhenenses dico aureos, non monetam, nonnunquam uero aliquantulum minus. Sed hoc intelligendum de puro, quod subinde in moneta adulteratur. Facit autem marcha cum dimidia libram unam Romanam unciarum duodecim. Si igitur aurum purum, cum argento comparetur puro, conuenient fermè undecim partes argenti cum parte una auri. Licet antiq communiter decem partes argenti pro una parte auri computauerint.

Aureus igitur Hungaricus, q admodũ cum ueteri auro conuenit, quantum ad puritatem pertinet, pondus habet drachmæ unius, illius ponderis quo argentum Nurenbergæ uenditur. Nam eodem pondere aurum & argentum ponderatur. Valet autem hoc tempore aureus Hungaricus aurem Rhenensem unũ cum tertia una & de-

narijs uiginti Nurenbergensibus, computando Rhenēsem pro libris nouē monetę.

Nunc uideamus quomodo aurei Hungarici & Rhenenses cum ueteri concordent auro, quod & ipsum fere continet in bonitate scrupula uiginti tria. Verum antequā id fiat, exactius auri rationē intelligere est necesse. Igitur quemadmodum antiqui libram in duodecim diuiserunt uncias, unciam autem in drachmas octo, drachmā in scrupulos tres, Scrupulum in obolos duos, Obolum uero in siliquas tres, ita & nos ex modernorum facimus usu, ac drachmā quoq; ita diuidimus ut habeat scrupulos tres, moderni uocant Say. Scrupulus autem ut contineat charatos septuaginta duos.

Hungarici igitur auri libra Romana una, continet uncias duodecim drachmas uero nonaginta sex, ualet igitur Rhenenses aureos tredecim cum dimidio.

Mina uero seu pondo habet drachmas centum & sic unciā dimidiam plus quàm libra, & ualet aureos Rhenenses centum triginta nouem, denarios sedecim.

Vncia auri Hungarici, aureos Rhenenses ualet undecim, denarios triginta tres.

At uncia dimidia eiusdem auri, Rhenenses

nenses quinque cum dimidio, denarios sedecim.

Drachma quæ est pars octaua unciæ, & aureus Hungaricus, ualet aureum Rhenensem unum, libras tres cum dimidia, denarium unum.

Scrupulus ualet libras quatuor, denarios quinque.

Granum autē auri Hungarici, ualet denarios Nurenbergen. quinque.

Sanè ne hoc prætereundum quod charatus in auro dupliciter consideratur, hoc est tam in iudicatura quàm in pondere, nempe ut aurum purum contineat charatos uiginti quatuor, uel circiter, insuper ut per Charatos etiam ponderetur, ita tamen ut quicquid de puritate decedat substrahatur à ualore.

Nunc uero aureorum antiquorū pondus considerabimus, & primo græcorum, ex quibus plures appendi, utpote Philippi Alexandri, Prusiæ, Mithridatis, Demetrij & aliorum qui omnes ferè ex auro, constabant Hungarico, hoc est, uigintitrium charatorum, continebant autem in pondere ferè omnes pondus aureorum Hungaricorum duorum, hoc est, drachmarum duarum NVRENBERGEN. et præterea scrupulum unum. Valet

igitur unus Rhenẽses tres, libras duas, denarios quinq;. Cæterum triplices Alexandri Magni aureos repperi, ex primis ponderabat unus aureos ungaricos tres, alius Hungaricos duos cũ scrupulo uno & dimidio, tertius uix dimidij Hũgarici æquiparabat pondus. Præterea inter aureos Romanorum, non paruam deprehendi differentiam. nam et bonitate et põdere multũ distabant. Etenim à Iulio Cæsare usq; ad Vespasianũ auri ferè perdurabat bonitas, sed inde paulatim deficere cœpit, quãuis etiã sequentiũ Cęsarũ aurei aliqui ex probo constent auro, ut plurimum tamen, quãto plus temporis effluxerat, tanto etiã magis auri puritas ac pondus minuebatur. Repperi igitur aureos, sed paucissimos qui ferè eiusdem ponderis erant, ut græci, nempe drachmarum duarum cum scrupulo uno, & quod mirabar, unum talem Aurelianum Cæsarem deprehẽdi. At reliqui etiã qui erãt ponderosissimi, duos aureos Hungaricos & grana duodecim nõ excedebãt, utplurimum tamen non plus quàm grana sex continebant, inde recẽtiores, ueluti Diocletiani & reliquorum, non plus quàm aureum unum Hungaricum ponderabant. Igitur si ij qui communiter drachmas duas cum granis quinq; uel sex ponderant, cum

auro

auro comparentur Rhenensi, ualebit unus aureos Rhenen. tres uel circiter. Romanū itaq; aureum pro tribus aureis Rhenensibus æstimamus, licet aliquid', sed parum plus, ualeat. Et hęc de auro dicta sunt, nunc uero ad argentum transeamus.

Si argenti marcham pro aureis Rhenēsibus octo cūm dimidio æstimabimus, licet iam aliquanto carius uendatur, ualebit libra Romana, Rhenenses duodecim cum quartis tribus. Verum id intelligi debet de argento puro, hoc est, cum marcha contineat in iudicatura uncias octo. Verum nūquam ea bonitate argentum cusum est, sed ad summum ut de puritate drachmæ binę deessent, cōmuniter tamen ut haberet marcha uncias septem cum dimidia. Si igitur marcham unciarum septem cum dimidia æstimare uelimus, hoc est, ut semiuncia a perfecta desit puritate, ualebit marcha Rhenenses octo & parum plus. Libra uero Romana, hoc est, drachmæ nonaginta sex, Rhenenses quasi duodecim. Vncia uero ualebit Rhenensem unum, uncia dimidia Rhenensem dimidium. Drachma uero circiter denarios triginta tres. Scrupulus denarios Nurenbergenses undecim.

Græci denarij ponderosiores, ac magni quos appendi pentadrachmæ erant, pon-

derabant enim drachmas quinq;,& ita ualebat unus aureum Rhenensem, dimidiũ & denarios Nurenbergen. triginta tres. Erant,& aliqui tetra drachmi, hoc est, drachmarum quatuor, minores uero ponderabant drachmam unam, scrupulum unũ, ualebat ergo unus denarios Nurẽbergen. quadraginta quatuor. Inter Romanos uero denarios non paruam repperi differentiam, nam antiquissimi quidam, maxime Consulum, ad quatuor scrupulos, quẽadmodum græci, adpropinquabant. Alij uero & præcipue Cæsarum non ultra drachmam ponderabãt. Tertijs uero de drachma aliquid decedebat, & quemadmodũ deficiebant in pondere, ita etiam longius ab argenti aberant puritate, immo magna pars illorum erat adulterata. Si igitur drachmam unam Nurenbergensem, pro denario uno acceperimus, quemadmodum etiam pro maiori parte ponderant, & marcham pro uncijs septẽ cum dimidia ęstimemus, ualebit denarius argenteus, Nurenbergen. denarios triginta tres, & hac ratione octo denarij argentei facient, quasi aureum Rhenẽsem unum. Vndecim uero quasi aureum Hungaricum. Et hoc pacto quũ nec aurum nec argentum ad plenam accedat puritatẽ, quasi undecim partes argenti

cum

cum una parte auri, concordabunt, & si aliquid decedit hoc monetariorum fraus ademit. Cæterum nec hoc omittendum est, auri & argenti pondus, multum secundum regiones uariari, non secus ac libram, nam quod alicubi drachma est, id alibi quatuor ponderat scrupulos & e conuerso. Nos uero pōdus illud secuti sumus, quo Nurenbergæ aurum ponderatur & argentum. Quum igitur denarius argenteus ex drachma constet, ponderis Nurenbergensium. Centū denarij, hoc est, mina una seu pondo, ualet Rhenenses duodecim cum dimidio. Mille denarij, ualebunt aureos Rhenen. centum uiginti quinque quasi.

Sestertij quatuor, uel numi qui erant ærei, ualebant denarium unum argenteum, & sic sestertius ualebat denarios Nurenbergen. quasi octo.

Sestertij centum, ualebant aureum unū, sed qui iusti esset ponderis, Rhenenses uero tres, denarios triginta tres.

Mille uero Sestertij ualebant Rhenenses triginta unum & quartam quasi.

Sestertium uero maius in neutro genere, quod non in ære sed argento intelligi

debet, minas duas argenti cum semisse cõtinebat, hoc est, drachmas uel denarios ducẽtos quinquaginta. Valebat igitur sestertium, aureos Rhenenses triginta unũ, quartam unam, & parum plus. Sestertiũ & mille sestertij unum & idem est, & ualet, ut dictum est, Rhenen. triginta unum & quartam quasi. Decem sestertia, & decem milia sestertia numorum, unum & idem est, & ualent Rhenen. trecentos duodecim cum dimidio. Centum sestertia ualent, Rhenensium tria milia, centum uiginti quinq;. Decies sestertium, decies centena milia sestertium significat, & hæc summa centies maior est decem sestertijs, nam idem est decies sestertium quod mille sestertia, ualetq; Rhenenses semel & triginta milia, ducentos quinquaginta. Centies sestertium designat centies cẽtena milia sestertium numorum, & ualet Rhenenses trecentum, & duodecim milia quingentos. Milies sestertium ualet semel & trigesies centum, & uiginti quinq; milia.

Ex Talentis autẽ licet multa extiterint, duo tamen præcipue in usu fuere, talentum magnũ Atticũ, quod & Euboicum dictũ est, & talentum Atticum minus. Talentum magnum Atticum seu Euboicum continebat minas octoginta, & ualebat talentum magnũ

magnum auri Rhenen. decem milia noningentos sexaginta quinq; uel circa. Talentũ uero magnum seu Euboicum argenti, ualebat Rhenensium mille uel circiter. Talentum Atticum Minus, habebat minas sexaginta, & ualebat talentum auri, Rhenẽses quasi octo milia, trecentos quadraginta quatuor. Talentum uero Atticum minus, argenti, ualebat Rhenen. septingentos quinquaginta. Talentum Babylonicũ habebat minas septuaginta. Talentũ Aeginetum continebat minas centum.

Cæterum ut etiam de ære dicamus sciendum ubi legimus milia eris grauis, ibi milia assium intelligere debemus. Et licet denarius urgente Hannibale pro sedecim assibus permutatus sit, in militari tamen stipendio, semper denarius pro decẽ assibus datus est. Valuit itaq; Nurenbergen. Denarios tres & paulo plus. Centum igitur asses decem faciebãt denarios. Mille uero asses, seu mille æris, centum ualebant denarios, hoc est, minam unam, sicq; ualebant aureos Rhenenses duodecim cum dimidio.

Quadrãtes quatuor, ualebãt assem unũ, Sestans quadrante minor erat.

Vt igitur rursus, & quasi à lare inchoemus Denarius seu drachma argenti ualuit

Denarios Nurenbergensium circiter triginta tres.

Denarij centum, hoc est, mina una seu pondo ualet aureos rhenen. duodecim cũ dimidio. 12 ½

Mille Denarij, hoc est, decem pondo, ualent rhenensium centum uiginti quinq; ferè. 125

Sestertij quatuor, uel numi qui ærei erãt ualebant denarium argenteum unum. Sestertius ualebat denarios Nurenbergensiũ quasi octo. Sestertij centum ualent aureum unum Romanum, sed qui iusti esset ponderis, rhenensium uero tres cum denarijs triginta tribus. 3 & 33. Mille Sestertij ualent rhenensiũ triginta unum cum quarta quasi. 31 ¼

Sestertiũ in neutro genere, ualet rhenen. tringinta unum cùm quarta ferè. 31 ¼

Sestertia decẽ ualent rhenen. trecentos duodecim cum dimidio. 312 ½

Sestertia centũ ualent rhenen. milia tria centum uiginti quinq;. 3125.

Sestertia ducẽta ualent rhenen. milia sex ducentum quinquaginta. 6250

Sestertia quadraginta rhenen. milia duo decim quingentos. 12500.

Sestertia quingenta rhenen. quindecim milia sexcentũ uiginti quinq;. 15625

Sester=

Sestertia sexcenta rehenen. decē & octo milia septingentos quinquaginta. 18750

Sestertia septingenta rhenen. milia uiginti & unum octingentos septuaginta quinque. 21875

Sestertia octingenta rhenensium uiginti quinq; milia. 25000

Sestertia noningenta Rhenensium, uiginti octo milia centum uiginti quinq;. 28125.

Sestertia mille, rhenensium triginta quatuor milia, trecentum septuaginta quinq;. 34375

Decies Sestertium, id est mille Sestertia rhenen. milia unum & triginta ducentum quinquaginta. 31250

Duodecies Sestertium, rhenensium triginta sex milia septingentos quinquaginta. 76750

Quindecies Sestertium rhenen. quadraginta quinq; milia noningenti septuaginta quinq;. 45975

Vicies Sestertium rhenen. duo & sexaginta milia quingenti. 62500

Quadragies Sestertium rhenen. centum & uiginti quinq; milia. 125000

Quinquagies Sestertium rhenen. centū & quinquaginta sex milia ducenti quinquaginta. 156250

Sexagies Sestertium Rhenensium centũ & octoginta septem milia quingenti. 187500.

Centies Sestertium rhenen. trecenta & duodecim milia quingenti. 312500.

Quadringenties Sestertium rhenen. duodecies centena & quinquaginta milia. 1250000.

Quingenties Sestertium rhenen. quindecies centena & sexaginta duo milia quingenti. 1562500.

Milies Sestertium rhenen. semel & trigesies centena, nec non uiginti quinq; milia quingenti. 3125000.

Libra auri Hungarici quod idem est, cũ Romano auro ualet Rhenen. centũ triginti tres cum dimidio. 133 $\frac{1}{2}$

At mina seu pondo rhenen. centum triginta nouem denarios sedecim, quia continet quatuor drachmas plus quam libra. 139. ℧. 16.

Talentum magnum auri quod & Euboicum ualet rhenen. decem milia noningentos sexaginta quinq;. 10965.

Talentum minus auri ualet rhenen. octo milia trecentum quadraginta quatuor. 8344.

Pondo argenti seu mina ualet rhenensiũ duodecim cum dimidio. 12. $\frac{1}{2}$

Talentum magnum argenti ualet Rhenenses mille. 1000

Talentum minus argenti ualet rhenensium septingentos quinquaginta. 750.

Talenta quinque argenti minora Rhenensium tria milia septingētos quinquaginta, 3750.

Talenta decem rhenen. septē milia quingentos. 7500

Talenta quindecim rhenensium undecim milia ducentum quinquaginta. 11250.

Talenta uiginti rhenensium quindecim milia. 15000.

Talenta uiginti quinque rhenensium decem & octo milia septingenti quinquaginta quatuor. 18754.

Talenta triginta rhenen. uiginti duo milia quingenti. 22500.

Talenta quadraginta rhenensi. triginta milia. 30000.

Talenta quinquaginta rhenen. triginta septem milia quingenti. 37500.

Talenta centum rhenensium septuaginta quinque milia. 75000.

Talenta ducenta rhenen. centum quinquaginta milia. 150000

Talenta quadringenta rhenen. trecentū milia. 300000.

Talenta quingenta rhenen. trecentū septuaginta quinqꝫ milia. 3755000

Talenta mille rhenen. septingenta quinquaginta milia. 750000

Talenta duo milia Rhenensium centies & quinquagies centena milia. 1500000

Talenta decem milia Rhenensium. 7500000.

Siclus teste Hieronymo & Iosepho quatuor Drachmas argenti ualebat, Græcis est Stater.

SVMPTVVM QVORVNDAM æstimatio.

SIngula persica, ualebant Romæ numos triginta, hoc est, libras Nurenbergen. tres, denarios nouem.

Par columbarū, quod uendebatur pro ducentis numis, faciebat aureos Rhenen. sex & quartam. Si quadringentis, duodecim rhenen. cum dimidio. Si pro mille nūmis, quemadmodum eximia uendebātur, ualebant rhenenses tredecim & quartā.

Pauones singuli, quinquaginta denarijs uendebantur, hoc est, rhenensibus sex & quarta.

Turdi tribus uendebantur denarijs.

Pedici

Pediti Romano decem aſſes quotidie pro ſtipendio dabantur, hoc eſt, denarius unus.

Pena Camilli à populo indicta, quindecim milia grauis æris, id eſt, ſex milia nummum, ualuit, Rhenen. centum octoginta ſeptem cum dimidio.

Prima Claſſis cenſus à Seruio Tullio inſtituta fuit, quæ centum milia æris uel ſupra habuit, ualuere autem rhenen. mille ducentos quinquaginta.

Secunda Claſſis fuit eorum qui habebant in cēſu ſeptuaginta quinq; milia, hoc eſt rhenen. nongentos triginta ſeptem cū dimidio.

Annua centena, quæ Veſpaſianus latinis & græcis rhetoribus conſtituit, aurei rhenenſes fuere ter mille centum uiginti quinq;.

Cœna Pompeio & Ciceroni à Lucullo in Apolline data, impendia quinquaginta milium ualuit, rhenen. mille quingentos uiginti duos cum dimidio.

Mancipia communiter ueniebant mille drachmis, hoc eſt Rhenen. centum uiginti quinq;, pretioſiora uero mille quingentis drachmis, hoc eſt, Rhenen. centum octoginta ſeptem cum dimidio.

Serui lectores, uendebantur centum milibus numorum, hoc est, Rhenen. mille ducentis quinquaginta.

Coci, Parasiti, & uinitores, uendebantur Rhenensibus ducentis quinquaginta duobus eodem pretio uendebantur & Equi.

Captiui Romani, ab Achæis redempti, à Flaminio admoniti, statuerunt pretium pro capite, Denarios quingentos, hoc est, Rhenenses sexaginta duos cum dimidio.

Crassi domus sexagies Sestertio æstimata, ualuit rhenen. centum octoginta septem milia quingentos.

Cicero uigesies Sestertio habitauit, hoc est rhenen. 62500.

Pomponius Atticus Ciceroni è patria fugienti, ducenta quinquaginta Sestertia donauit, hoc est, rhenen. septē milia septingentos duodecim.

Caput Ciceronis, ab Antonio decies Sestertium est licitatum, hoc est, triginta unū milibus ducentis quinquaginta.

Virgilius pro singulis uersibus dena ab Octauio accepit Sestertia, hoc est, pro singulis uersibus Rhenen. trecentos duodecim cum dimidio. Virgilius possedit centies Sestertium, hoc rhenē. trecenta & duodecim milia quingentos.

Cœnæ

Cœne ab Augusto taxatæ fuere ducen tis Sestertĳs, hoc est, rhenen. sex cum dimidio. Diebus uero festis Sestertĳs trecentũ, hoc est, rhenen. nouem, lib. tribus, denarĳs nouem Repotĳs uero, hoc est, postridie, post nuptias. Sestertĳs mille, idest, rhenen. triginta uno & quarta.

Tot Cæsar uiritim populo legauit.

Bucephalus Alexandri, emptus tredecim talentis ualebat Rhenen. nouem milia septingentos quinquaginta.

Speusippi libri, ab Aristotele tribus empti talentis, ualuere rhenen. duo milia ducẽtos quinquaginta.

Libri Philolai à Platone empti ualuere tredecim milia noningentos sex.

Laidis postulatio à Demosthene pro concubitu, decem milia denariorum fuerę rhenen mille ducenti quinquaginta. Si uero cẽtum petĳt Sestertia ut quidam uolũt, fuit pretium rhenen. tria milia centum uiginti quinqꝫ.

Equestris census sub Iulio quadringentis Sestertĳs constitit, hoc est rhenen. duo decim milibus quingentis.

Augustus auxit censum senatorũ à quadringentis Sestertĳs ad Sestertia mille ducenta, hoc est, rhenen. triginta septem miliã ducentos septuaginta quinqꝫ.

Isocratis oratio uiginti talentis uendita ualuit rhenen.quindecim milia.

Erasistratus,sanato rege Antiocho,centum talentis donatus est,hoc est,aureis rhenen.sepuaginta quinqꝫ milibus.

Aristidis Thebani pictoris tabula totidem æstimata fuit.

Aes alienum Cæsaris,pro quo Crassus spopondit octingentorum & triginta talentorum fuit, hoc est,aureorum rhenen. bis & sextagies centena,& uiginti quinque milia.

Cæsar quū in Hispania diceret bis millies & quingenties centena milia sibi adesse oportere ut nihil haberet, faciunt hæc 250000000. rhenenses.

Diuitiæ Crassi,talenta ducenta quinquaginta faciunt rhenen. 4625000

Cæsar Seruiliæ margaritam emit,sexagies Sestertium,hoc est centum & octoginta septem milia quingentis rhenen.

Cleopatræ margarita, ualuit centies Sestertium,id est,rhenen.trecenta & duodecim milia quingentos.

Apelles pictor Alexandrum uiginti talentis auri pinxit, hoc est rhenen. 166880

Mullus sex milibus, scilicet, æris apud Iuuenalem emptus, facit rhenen. centum octoginta septem cum dimidio.

Coruus

Coruus ab Augusto uigiti sestertijs emptus, ualuit rhenenses sexcentos uiginti quinq;.

Demosthenes quindecim talenta ex patris heræditate accepit, hoc est rhenenses undecim milia ducentos quinquaginta.

FINIS.

τέλος

ANDREAE

ALCIATI IVRISCONSVLTI de Ponderibus & Mensuris libellus, ad clarissimum Iureconsultum, & Caesareum Senatorem, D. Hieronymum Archintum Mediolanensem.

VM VNA DE COMmunibus studijs uerba faceremus, & de ueterũ mensuris mẽtio incidisset, dixisti eũ tibi tractatũ pobscurum uideri, nec in ea re oĩno tibi placere, quae à recentioribus, Budaeo, Portioq́; traduntur, quorum alter & si Graece Latineq́; doctus, magnęq́; eruditionis uir, quid in hoc argumento difficultatis subesset, diffusissime quidem ostenderit, nõ tamen dissidentes simul tot authores conciliarit, alter uero in caeteris diligentissimus, hac in re tam suspensa manu scripserit, ut nõ multo studiosis usui esse possit. Ambo certe in mensurarũ ponderibus inuicem discrepẽt dubiumq́; relinquant, utri magis adhibenda sit fides. Rogasti itaq; me, uel potius coegisti,

ègisti, ut sententiæ te meæ certiorem face=
rem, nõ potui precibus tuis diutius aduer=
sari, cum ob immensum meũ erga te amo
rem, (nec cõquieuerat Leopoldus Dycki=
us meus, subinde ad hoc generis studiũ ad=
hortans, ut totius rei literariæ, tum præci=
puè Iuris professoribus quàm liberaliter
gratificarem) tum quod publica etiam stu
diorum causa, quam citra prçuaricationis
notam deserere non possum, me hortaba=
tur, ne freti tantis ducibus, Studiosi in u=
tramq; aurem dormientes, uel à uero aber
rarent, uel incertiores quam prius, quçren=
dum amplius censerent. Nec uero ferre ini=
quo animo hoc ipsi debent, qui supra o=
mnem inuidiæ aleã positi, quod in se fuit,
primi rem fœlicissime aggressi sunt, si de=
inde aliјs atq; aliјs artificibus inuentũ su=
um clarius illustriusq; reddatur, cõcedant
mihi, quod etiam parci agricolæ non
solent prohibere, ut post optimorum
uindemiatorum terga racematio=
nem faciam, illectam ue stipulã
post messores colligam. Tu
uale, & lege fœliciter.

IN primis inter authores id cõstat, quod in ponderibus est As, in Geometricis mensuris Pes, in aridorum uel etiã humentium mensuris esse apud Romanos Sextarium, principium uidelicet quoddam, ad quos cæteræ maiores mensuræ referuntur. Quo fit, ut qui eius certam scientiam habuerit, facile sequentia intelligat, qui nõ habuerit, quanto magis progreditur, tanto profundius fallatur, & toto (quod aiũt) aberret cœlo. Sextarium ergo Isidorus uiginti quatuor Vnciarum esse definiuit, cuius sententiæ assertor uideri potest Africanus, qui Libram esse Sextarij dimidiũ scripsit. Et Plinius dum Heminam (quæ dimidium Sextarij capit) esse & Minam author est, subditq; in ea Drachmas Atticas centum esse. Addunt & in eandem sententiam quasdam rationes recentiores quidã, quæ rem in coniecturã potius deducunt, quàm in probationis fidem. Ego non uideo, quid hosce summi iudicij homines impulerit, ut Isidorum nequaquam bonum authorem opinatissimis scriptoribus prætulerint, è quibus Plinius Lib. xxi. capite ultimo, Cyathum pendere Drachmas decem scripsit, unde cum in Sextario constet duodenos esse cyathos, consequens est, Sextarium nõ xxiiij. Vncias, sed Drachmas, cxx. hoc est, quinde-

Sextarius

quindecim Vncias pendere. Idem à Rhem
nio Fannio Palæmone in carmine de pon-
deribus proditum est, quod opus nomine
Prisciani uulgo circunfertur, ubi de Cya-
tho loquens, bis quinq; inquit, hunc faci-
unt Drachmæ, si appendere uelles. Sed &
Græci ξέστην suum, quem Sextarium Plini- ξέστης.
us solet appellare, Libræ esse scripserunt u-
nius, itemq; Semissis. Sic Paulus Aegineta,
sic & interpres Nicandri, sic & Suidas ipse
in dictione μέδιμνος prodidit. Huic senten
tiæ etiã accessit Serapion Arabs Medicus,
qui apud Dioscoridem libro primo, capi-
te de Pinu, quod Græce legitur, tres Cya-
thos, quatuor Vncias, ipse transtulit, con-
stat autem Cyathos duodecim in Sextario
esse. Accedit his, quod in confesso est, Modi
um Sextarios sedecim continere. Quapro-
pter ex Isidori ratione xxxij. Libras pende
re deberet, & tamẽ Plinius Libro xviij. au
thor est, Modium tritici leuissimũ pendere
Libras uiginti, grauissimum Libras xxvij.
& Dodrantem. Sed & Iuuenalis Satyra se-
xta mulierem quandã describit, quæ quo-
niam uitrum omne purum, ut Dioscorides
libro quinto scribit ὀρεκτικὸν est, ipsa ante
cibũ quo appetentiam excitaret de Oeno-
phoro, quod ut sola biberet, ante pedes ser
uabat, alterum Sextarium duceret. Vnde

ostenditur haud quaquam tantæ mensuræ Sextarium fuisse, alioquin bibacissima fuisset existimanda, quæ uel duos Sextarios in tegro prandio sorbillaret. His igitur rationibus arbitror Isidori sententiam ueram non esse. Quid ergo censendum? ipse mensuras siue humidorum, siue arentium, eiusdem ponderis non esse, & apud Nicandri interpretem, & apud Palæmonē legi. Quapropter, si uasculum, quod Sextarium tritici capiat, pondusq; unciarum sedecim habeat, quis aqua uel uino impleuerit, uiginti ferè uncias efficiet, grauius enim est uinum seu aqua non solum tritico, sed etiam oleo. Mel quoq; utpote grauissimum, pondere à cæteris differt, ita ut in duabus quibusque Libris Selibra supersit, si conferatur oliuo. Cum ergo in pondere mensuræ huiusmodi differant, arbitror ueteres in cōmune constituisse, ut Vnciarum quindecim esset Sextarius, ut quod uas leuissimi tritici Vncias quindecim cōtineret, Sextarius esset. Sic de aqua, oleo, melle, cæterisq;, siue aridis siue humentibus. Nam & huius ponderis, ut infra ostendā, fuit etiam Græcorū ξέϛης, sic opinor à Sextario nostro dictus. Hæc enim uox apud ueteres Aristotelem, Theophrastum, Herodotū, idq; genus scriptores non inuenitur, sed apud

Diosco-

Dioscoridem, Paulum Aeginetam, & huiusmodi, qui rerum potiētibus Romanis, & Latina lingua etiam in prouinciis recepta, floruere. Cum itaq; constituerimus quid sit Sextarius, cætera nullius difficultatis sunt. Dimidium Sextarij Hemina est, quā aliqui Græci corrupte Minam appellant. Hincq; factū est, ut pleriq; bilibrem Sextarium crediderint, quod unius Libræ Minam esse cognouerant, quo in errore recentiores hosce præiuisse uidentur, quos supra retuli, Africanus & Plinius. Et ut demus eos ita scripsisse, utrumq; id defendit, quod ab aliis scriptoribus accepta referūt, quorum fidem ipsos præstare minime conuenit, alioqui Plinius pugnantia dixisset, cum decem Drachmas pendere Cyathum affirmet: mihi tamen uerisimilius uidetur, scriptorum incuria codicem corruptum, qua de re infra quoque disserturus sum. Doctiores enim Heminam hanc non Minam sed Cotylam uel Tryblion dicunt, hæc senis Cyathis constat, qui & Sextarij unciæ dici possunt, qua ratione dicimus, Sextantem, Quadrantem, Trientem, deuncem, duos, tres, quatuor, undecim Cyathos. Sextarios quatuor Chœnix continet, quam interpres Nicandri pendere Libras sex author est. Est & alio pondere apud Atheniē

Hemina
Mina.
Cotyla.
Sextans
Quadrās
Triens
Deunx
Chœnix

ſes Chœnix. Sed nunc de Romanis menſuris loquar. Congius Sextario nomen dedit, ſex enim Sextarij eum efficiunt, is χοῦς Græce dicitur, & ut Suidas ſcribit, differt ab ea menſura, quæ χοῖς dicitur: eſt enim illa διξέστης, hoc eſt, duorum Sextariorum. Quam tamen differentiam nuſquam alibi proditam memini, nec Palæmon ipſe agnouit. Modius Sextarios habet ſedecim. Romana uox, quam Medimnum Græcis eſſe Politianus credidit, in quam ſententiam etiam iuiſſe uideo Yſichium & Lucianum, qui in Dialogo Alexandri & Annibalis cæſorum Romanorum annulos μεδίμνοις menſos fuiſſe tradit cũ Titus Liuius, & cæteri Latini, unde ipſe ſumpſit, Modijs dicãt. Sed certe nõ uidetur Græci Modiũ Latinum ſatis intelleXiſſe. Medimnus eñ maior eſt, ut q ſex Modios habeat. Quamuis Siculũ Medimnum quinq; Modiorum eſſe, Cicero in Verrem oſtendat, & Atticum Medimnum ſeptem Modiorum, Cor. Nepos in uita Pomponij Attici ſcripſerit. Sed ipſe ſuſpicor corruptum numerum, qui ex his, quæ inferius dicturus ſum, corrigendus ſit. Suidas quodam loco Modium arbitratur duodecim Sextariorũ eſſe, quæ ſententia doctiſſimis ſcriptoribus repugnat. Vrna Sextarijs uiginti

Congius

Modius.

Medimnus.

Vrna.

ginti quatuor cõficitur, ut libro ultimo, ca.
xx. Columel. scribit, cuius duplũ est, Qua- Quadrã tal.
drãtal siue amphora eodem authore. Am-
phoras xx. Culeus habet. Sane amphoram Amphora.
cũ Græci significãt ἰταλικὸν κεράμιον solẽt
appellare, capit enĩ Congios octo, qui sunt Culeus.
Sextarÿ xlviij. Nam Amphora Græca, quã
masculino genere ipsi τὸν ἀμφορέα uocãt,
à nostra multum distat, ut quæ solũ xxxvi
Sextarios nostros contineat. tametsi Atti-
ca amplior sit, ut infra dicam. Sed & Me- Medimnus Atticus.
dimnus Atticus à cæteris non parum dif-
fert, is Chœnicas octo & quadraginta cõ-
plectitur, cuius dimidium est Semimedim Chœnix
nus, tertia pars triteus, id est, Tertiarius se-
decim Chœnicum. Sexta pars ἑκτεύς, id est,
Sextarius, octo Chœnicas habens, cuius di Sextarius.
midium est ἡμίεκτον. Aristophani in Nubi
bus, quatuor Chœnicum, qui & Tetrame- Tetrametrum.
trum ibi appellatur. Metron enim, ut eius
Poetæ interpres attestatur, præcipue Chœ
nica appellabant, ex eo quod illa principiũ
sit omnis ferè mẽsuræ, quapropter & a qui Libra.
busdam Libra dicta est, sed impropriè. Vi
detur Rhemnius Palæmon nõ ipsam Chœ
nicem, sed eius dimidiũ Libram appellasse
dum Atticam Libram commemorat pon Chœnix
deris Drachmarum lxxv. Erat autem Chœ
nix, ut Iul. Pollux, et Suidas, et interpres Ni

candri ait, Cotylarum trium, id est, ut idē interpres inquit, septem & uiginti unciarū Græcarum, quantum uidelicet in dies singulos panis solebant seruis antiqui demetiri. Vnde apparet Chœnicis Atticę differētia ab alia communi Græcorum Chœnice, quæ Sextariorū quatuor erat. De hac Attica intellexit Herodotus libro septimo, dum quinquaginta & xxviij. hominū Myriades, quas in Græciam Xerxes duxit, absumere potuisse Medimnorum Myriadas undecī scribit, si singulis hominibus Chœnix tritici fuisset admensa. De hoc Medimno etiā Suidas intellexit, dum Medimnum scripsit Sextariorum esse lxxij. & pendere Libras cētum & octo. Hincq; etiam ostenditur, Atheniensium mensuras à cęterorū, tam Græcorum q̃ Latinorū mensuris plurimum differre, quod & in uncia, Libra, et Choëo, & Amphora, & Mina dicendū est. Et primo de uncia loquamur. Scribit Plinius libro uigesimo primo, in drachma Attica sex esse Obolos, in Obolo Chalcos, id est, Aereolos decem, in Obolo uero Gręcorum cōmuni octo tantummodo Chalcos esse, Iul. Pollux libro nono, Paulus Aegineta, & cæteri tradunt, quo fit, ut Vncia Attica, quæ eadem cum Romana est, Chalcos habeat ccccclxxx, cum Vncia Græca solos

habeat

habeat ccclxxxiiij. Merito ergo Cornelius Celsus libro quinto, capite xvij. in Vncia Græca pondus septem Denariorum esse tradit, cum alioqui Latina & Attica uncia Denarios habeat octo, tametsi nec eius ratio omnino quadret, quandoquidem id septem denariorū pondus aliquāto grauius est Vncia Græca, sed maluit Celsus paulo ampliorem modum dicere, q̄ leuiorem, quod fecisset, si sex Denarios in Vncia solos constituisset, contineret enim Chalcos præterea quatuor & uiginti, Eadē ratione factum est, ut cū Sextarius Romanus quindecim Vnciarum sit, ut supra dixi, Græci suo Sextario uncias octo & decem attribuant, quod uidelicet Vncia cōmunis ipsorum nostra itemq; Attica leuior sit, in ponderéq; decem & octo Vnciæ ipsorum, & quindecim nostræ ferè nihil differāt. Et hæc de Vncia satis. Nunc de Libra uideamus, quam illi λίτραν dicunt, & minimū fuit pōderis, uidelicet Stagiorū, id est, Sextularū trium, ut interpres Nicandri scribit, de qua multe quoq; Iul. Pollux scripsit, cui opinioni adstipulatur etiam Ysichius, qui λίτραν interpretatur Siclū, qui idem est cū Stagijs tribus, & tamen Libra Græca communis ipsa quoq; est Vnciarum duodecim. Est & alia Attica Libra, cuius meminit Rhenius Libra.

Palæmon, ponderis Drachmarum lxxv. quarta uidelicet parte minor nostra Libra cuius supra mentionē fecimus, sed impro-prie hanc Libram uocitari supra dixi. De
Choeus Choeo non minor est uariatio, nam Choa Græcum supra diximus Latinum Congiū esse, continereq; sex Sextarios. At Diuus Hieronymus Cōmentariorum in Ezechi-elem libro primo, Choa Atticum, Sextarium Italicum esse dixit. Quam sententiā ne improbem, authoritas quoq; Plinij facit, qui libro decimoquarto de nectarite uino uerba faciens, quod apud Dioscoridem fie ri legerat. Vncijs quinq; radicis εἰς χοᾶς quinq; musti additis, uertit in Sextarios sex, ut Atticum Choa apud authorē (quisquis fuit, seu Dioscorides, seu alius unde ipse ac cepit) legisse eum credam. De eo etiam in-
Rhyton tellexisse Athenæum arbitror, qui Rhyton (cuius uasis etiam Martialis meminit) de-scribēs, simile esse cornui dicit, et duos Choas capere, & ideo solis heroibus dari, utpote bibacioribus Nam & regibus Spartanorum in conuiuio Cotylas binas dari solitū fuisse, apud Herodotum legi, cum cæteris sola Cotyla daretur. Vnde ostenditur ali-quanto parciores uini ueteres fuisse, quàm nunc nostrates hoīes sint. Nā & Græca cantio Plauti in Sticho, solos denos Cyathos concedit.

concedit. Horatius nouem, quoniam tres prohibet supra, rixarum metuens tangere gratia. Interpres tamē Aristophanis, & Suidas ab hac sententia dissidere uidētur, qui cotylas octo in Attico Choeo esse dixerūt, quasi Athenienses cum in Chœnice à cæteris dissentirent, quā alij Chœnica dicebant ipsi Choa appellarent. Quo fit necessario, ut duplicē Choa eos habuisse dicendū sit: alterū, quo in humidis forte utebant, minorē. alterū, quo in aridis maiorē, uasculū enī triticiū Chœnice angustius nullū ipsi habebant. Amphora quoq; nō eadē Atheniensibus & cæteris Græcis fuit. Quandoquidē Palæmon scribit, nostra amphora Atticā maiorē etiā Vrna fuisse, unde cōsequens est ut Sextarios habeat duos & lxx. sitq; eadē mensura, quā illi Medimnū dicūt, nisi quòd hæc liqdorū, ille tritici erat. Cæteri Græci, ut interpres Nicandri scribit, etiā Metretā appellant, uel Cadū, ut et Palæmon ait, nā Metreta & Cadus idem sunt, ut ex quorundam sententia etiam Pollux refert. Hesychius quoq; Amphoram & Cadum interpretatur esse δ' κεράμιον. Nec me mouet, quod in impressis Dioscoridis codicibus libro 5. ubi de Helleborite uino agit, Metretā Chosi, id est, x. pendere legatur, nam corruptissimum illū locum quisquis legerit, faci

Amphora.

Metreta Cadus.

le deprehendet, deesseq; arbitror β. ut scripserit Dioscorides Metretā esse Chóas ιβ id est, duodecim, quæ mēsura est Sextariorum lxxij, nec ab his quæ communi consensu tradūtur, ex singulari aliquo testimonio facile recedendum est, cum maxime lubricus Græcis sit error, in mensurarum præsertim notis. Apud Syros tamen Metretam Sextariorum cxx fuisse, interpres Nicādri scribit, sic ut Medimnum Sextariorum cij apud eosdem, ut opinor, Syros. Censeo igitur Metretam, Cadū, Medimnū, Amphoram Atticam eiusdem fuisse pōderis, ut uidelicet Amphorā nostram pendeant iteq; Vrnam. Hieronymus in Esaiam libro secūdo κεράμιον interpretatur non Amphorā sed Laguncularn, uerum ad formam uasis magis respexisse mihi uidetur, quam ad pōdus. Superest ut de Mina dicamus. Et Atticam centum Drachmarum esse, notius est quàm ut probatiōe indigeat. Quapropter & Plinius supradicto libro xxi. capite ultimo sic legi posset, ut Minam scribat, quam & nostri Minā uocant, habere Drachmas Atticas centum, quem locum ita etiā à plerisq; recentioribus correctum uideo. Cæterorum autem Græcorum, Paulus Aegineta Minam unciarum esse sedecim author est, Romanā uero unciarum uiginti. At inter-

Mina.

pres

pres Nicandri Minam simpliciter unciarũ esse sedecim, & ipse scripsit. Quæ uero Italica Mina uocetur, esse libræ unius semissis. Quę sententia mihi uidetur uerior ut Græci Sextarium nostrum non solum ξέσην, alienam ab ipsis uocem, sed Italicã quoque Minam uocent, quæ Vnciarum nostrarũ quindecim sit. Quapropter Plinius, cum apud scriptorem Atticum Minam reperit, uertit simpliciter Libram: minimum enim Libra nostra & Attica Mina differunt, nimirum quatuor solis drachmis. At cum eandem uocem ad alijs transfert, Libram inquit, & Quadrãtem, quod libro decimo quarto, ubi de Oxymelle, itemq́ue Cechrite uino agit, potest agnosci: tametsi sint, qui non satis in hoc Plinium probent. Sed ipse uix mihi persuadere possum, ut existimem in re tam seria Pliniũ nõ fuisse diligentissimum, quoties enim de mensura nõ agitur: sed de uasculi forma, parum refert, si pro Xeste, qui Sextarius est, argenteum Cyathũ dicat, aut pro Cotyledone, qui Heminæ capax est, acetabulum, qui Oxibaphus est, scribat, quoniã tunc de forma uasis, nõ de mensura tractatur. Sed ubi de his medicamentis agitur, quæ ex minima adiectiõe diminutione uel salutem uel mortem afferunt, quis credat tanti iudicij hominem nõ

fuisse oculatissimum? Et hæc de maioribus
mensuris, ponderibus uel sufficiant, mino-
res paucioribus attingẽdę sunt. Pondu∫cu-
Lentis se- lum minimum est lentis semen, cuius duo
men. granulum tritici conficiunt, granulo huius
Granu- modi paulo amplior est Chalcus, de quo su
lum. pra dixi. Granula quatuor Ceration, id est,
Ceration Siliquam pendunt, est & Græcis Therme,
Siliqua itemq; Paroxis pro leuissimo pondere, sex
Therme. uidelicet, granulorum, tres Siliquæ Obo-
Paroxis lum constituunt, Oboli duo Gramma, id
Obolus est, scrupulum, Oboli tres Coclear, Rhem
Gramma nio Palæmoni & Isidoro, licet interpres Ni
Scrupu- candri quatuor dicat, quandoq; & nouem
lum. sed tunc de Cumulato forte intelligitur cu
Coclear. ius et L. Columel. libro ultimo meminit.
Drach- Oboli sex Drachmam, quæ Atticis eadem
ma. est cum Olea, itemq; cum eo, quod Cariũ
Olea. Ponticum uocant, eandem & cum Chyme
Carium. uidetur existimasse Palæmon, nisi q̃ Chy-
Ponticũ me ad mensuram. Drachma ad pondus ma
Chyme gis refertur. Oboli octo stagium, qui & sex
Stagium tula Latinis dicitur, cuius põderis est aure
Sextula us numus, qui Solidus in Iure appellatur.
Solidus Sunt & ex Græcis qui δηνάριον nuncupẽt,
aliud, uidelicet, pondus a nostro Denario,
qui Drachmę Atticę ęqui pollet. Oboli du
As. odecim Assem, quẽ Græci ἀσσάριον dicunt
Sicilicus. est & Sicilicus, qui Palladio, & L. Columel

læ, &

læ,& Plinio lib. xviij. cap.xxxij. authoribus, duas drachmas in se habet. Oboli sedecim Duellam Latinis. Oboli xviij. Mystrum paruum, quod quidam & Chymen uocant, huius mensurę nomen Latinum nec Columella quidē libro ultimo, capite uigesimo primo reperire potuit. Paulus tamen Aegineta Chymen quandam magnā nominat. quę sit Obolorum xxxvi. Meminit eius & interpres Nicandri sed corrupto codice, in quo uulgo legitur. μνᾶς μικρὰς, pro χύμας μακρὰς ἤτοι μύστρα μακρά Oboli xxiiij. Staterem, id est, Semunciam eiusdem ponderis, cuius Mnestrō, & Siclū itemq; Carium Regium, & Ectomorion, & Cyathus ęgyptius, & Libra Attica. Nec me mouet, quod Iosippus, atq; Hieronymus libro Commentariorū in Ezechielē decimoquarto, Stateram, & Siclum tradūt Obolus xx. pendere, quia de Atticis Obolis intelligi debent, de quibus supra dixi, nunc enim de cōmunibus Gręcorum ponderibus solum loquimur. Stateres duo Vnciam, itemq; quod Gręci magnum Lytron dicunt, Oboli xxxvi. Chymen magnam, itemq; Mystrum magnū, Oboli xlviij. Vnciam. Oboli lxxij. Cyathum. Vncię duę quibusdam id pondus constituunt, quod ὀλκὴ magna dicitur. Sed & Oxibaphus,

Duella
Mystrū
Chyme
Stater.
Mnestrō
Siclum.
Carium regium
Ectomorion.
Ciathus Aegyptius.
Libra. Attica
Lytron Magnū
Olce
Oxibaphus.

Acetabulum. quem nos Acetabulũ dicimus, Vncias duas habet, itemq́ Obolos duodecim, quæ quarta pars est Heminæ, quam Cotylam Græci uocant, quidam ex latinis etiã Lancem. Et hæc quidem de ueterum mensuris humentiumq́ & aridorum ponderibus dicta sufficiant, unde et mensurarum, quibus nos in præsentia utimur, ratio iniri potest,

Hemina

Cotyla

Vncia noua. Vncia enim apud antiquos eadẽ fuit, quæ & nũc est, cuius rei duplex est argumentũ: alterum, quod Plinius libro xxxiij. capite tertio author est, aureos, qui apud ueteres didrachmales erant, xlviij. in Libra fuisse hodie uero cum noster Aureus Drachmalis sit, uidemus xcvi. in ea appẽdi, & paulo plus propter Colybum & authoramentũ principalis monetæ: alterũ est, quod etiam num reperiũtur uetera Nomismata cũ hac ✱ Denarij nota, eiusdem ponderis, cuius Drachma est nostra. Denarium autẽ idem quod Drachmam fuisse, supra docuimus: quod si qui leuiores Denarij reperiãtur, id ex intertrimẽto euenit, uel quia aliqui principes propter difficultates numarias leuiore pondere eos percusserint, quod quandoq; factitatũ: Plinius eodem loco author est, cuius uerba præpostere in sermonis cõtextu posita, crucem fixere Grammaticis, dum eorum intellectum nequeunt assequi,

nos

nos sic intelligendum arbitramur, cũ prius docuisset Denarium decem Asses ualere, & quatuor Sextertios nũmos in denario esse, primo bello Punico imminutum pondus tradit, & tũ percussos fuisse Asses dextantario pondere, id est, duabus Vncijs minus, unde & Sextantarij dicti sunt, quia Sextãs illis deesset, ita quinta parte facta lucri, dissolutũ est æs alienũ. Duæ enĩ Vnciæ quinta pars est Dextantis, nec tamen magno detrimento populi affecti sunt, ut Festus scribit, cũ solum quinta pars eis abesset, unde cõijcitur male, & contra ueterũ codicũ fidem, hũc locum ab his corrigi, qui quinq; partes, non quintam partem legunt, maximum enim damnum id esset, si pro duodenis solæ binæ Vnciæ restituerẽtur. Postea Hannibale res in Italia gerẽte, facti sũt Vnciales asses, sic dicti, quod alia Vncia ultra Sextantem alias deminutum illis detracta esset. Ita respublica dimidium lucrata est, eius quod dempto Sextante lucrifaciebat. Mox maiore urgente necessitate, lege Papyriana, Secũtiales Asses facti sũt, detractaq; etiã alia Vncia Semis, quo fit, ut ꝑ duodecim solæ septem cũ dimidio penderentur, qua ratione sequebatur, ut Sextertius quatuor Assibus, Denarius sedecim æstimaretur, Sic ergo legenda est illa clausula, & in

Vnciales Asses

Secuntiales Asses

ſuum locū reſtituendum, quod peruerſum erat, mox lege Papyriana Secuntiales aſſes facti, placuitq; Denarium ſedecim Aſſibus permutari, quinarium octonis, ſeſtertium quaternis. Subijcit deinde Plinius, aureū nummum percuſſum, ita ut Scrupulū ualeret Seſtertios uicenos, quod efficit in Libras ratione Seſtertij, qui tūc erat Denarios nongentos, poſt hęc placuit xliiij. ſignari ex auri Libris, paulatimq; principes imminuere pondus, minutiſſime uero ad 48. Notas enim numerales iiii. itemq; iii. imperiti Librarij propter ſimilitudinē literæ m, millia ſignificare crediderunt, nec computatio Plinij a uero abhorret, ut recentiores exiſtimarunt. Cū enī in Libra ſint Scrupula 188. ſequitur ualuiſſe Seſtertios nummos 5760. hoc eſt, Denarios M. ccccxl. At tunc Denarij ſedecim Aſſibus ualebant, unde ſi ſingulis diducantur, ſex illi Aſſes ſecūdum æſtimationem Pliniani temporis, ea ſumma redigetur ad Denarios nōgentos, hocq; uerum eſſe de abaco diligens ratiocinator ſtatim deprendet. Sed hæc hactenus.

Budæi

BVDAEI

QVAEDAM DE MONETA Græca, ad Gallicam pecuniam æſtimata.

Mina Græca, Drachmas centum continens, Gallico ære æſtimari poteſt xvij. Francicis, & x. Solidis Turonenſibus.

Stater, aureus Atticus, qui fuit pondere unciali, par erat ualore Minæ Græce.

Drachma, pars Minæ fuit centeſima, & ualuit tres Solidos, cum ſex denariolis Turonenſibus.

Didrachmum, quinquageſima pars Minæ æſtimari poteſt ære Gallico ſeptem Solidis Turonenſibus.

Bos, pecunia Attica, ſimliter ſeptem Solidis, æſtimari poteſt, quia Didrachmus erat. Hinc illud Adagiũ, Bos in lingua. Et, quod eiuſdem ſententiæ eſt, Bos linguæ inſidet.

Tetradrachmum, xxv. pars Minæ, æſtimatur xiiij. Solidis Turonenſibus.

Stater argenteus apud Athenienſes, quia Tetradrachmus erat, eiuſdem ualoris fuit.

Siclus item, Hebręorum pecunia, eiuſdem ualoris fuit, nempe xiiij. ſolidis.

DRACHMAE PARTES

Obolus, ſexta pars Drachmæ, vij. Denarios Turonenſes.
Seſquiobolus, iiij. Liar, & dimidium.
Diobolus, xiiij. Denarios Turonenſes.
Triobolus, vij. Liar.
Tetrobolus, ij. Solidos, iiij. Denarios Turonenſes.
Ciſtophorus, xix. Denarios, ij. Pictas, & tertiam partem Pictæ.

OBOLI PARTES.

Hemiobolium, iij. Denar. Turonen̄.
Semiobolus, & ij. Pictæ.
Triens, non tertia pars, uerum tres partes, ſiue Dodrans Oboli erat, & ęſtimari poteſt quinq; Denariorum & unius Pictæ.
Chalcus, tres Pictæ & ſemis erat.
Dichalcus, ſeptem Pictæ.

DE MONETA ROMANA, & primo de Aſſe æreo.

As decima pars Denarij, ualebat quatuor Turonenſes Denarios, & unius Denarij Turonenſis quintam.
Semis, Denarij Romani pars uiceſima, ij. Denar. Turonen̄. & unius decima æſtimari potuit.
Quadrans, xl. Denarij pars, æquabat unū Denarium Turonen̄. cum xl. parte ſui.

Triens,xxx. Denarij pars,ualuit unum Denarium Turonen. & eius binas quintas. Sextans,xl. pars denarij,ualuit duas Pictas & unius pictæ octauas decimas.

DE ARGENTEO Romano.

Sestertius,siue numus argenteus,erat quarta pars Denarij Romani,tres Liar,& dimidiatum ualēs,sicùt apud Græcos Sesquiobolus.

Denarius Romanus, ita ut Græca Drachma ualuit tres Solidos, & sex Denarios.

DE AVREO Romano.

Aureus Romanus, pondere Didrachmali primum fuit centum numis æstimatus, hoc est,quatuor Francicis, septem Solidis, & sex Denarijs Turonensibus. Quēadmodum enim Græci Aureum suum Statera pondere Vnciali, & Argenteum Statera pondere Semiunciali,siue Terradrachmali percusserant. Sic Romani Denarium suum argenteū pondere Drachmali, & aureum didrachmali esse uoluerunt,ut apud utramq; gentē aurei pondus esset duplum,si cum Argentei pondere conferretur.

Aureorum autem istorum Didrachmaliũ quatuor complebant Vnciam, octo & quadraginta Libram, hinc æstimantur:

X		XXV		
XX	Aurei	L	Coronatis.	
XL		C		
L		C.&XXV		

Centum Aurei honorarium Aduocatorũ olim.ccl.Coron. Verũ malignitate temporũ immutata moneta,factũ est,ut aurei excuderentur,ut leuiores,ita & uiliores, quorum sex implerent unciam, & lxxij. Libram. Inde æstimantur singuli aurei non centum, sed lxvi.nummis & obolo,hoc est,duo de sexaginta Solidis & quatuor Denarijs Turonensibus. Huiusmodíq; aureus uocatur Solidus, hoc est,integer,qa eo seculo, quo hic suũ, ut dicitur, cursum habuit, excudebantur etiam minores aurei, nempe Semisses, qui erãt Solidi dimidiati,ęstimabiles triginta tribus Sestertijs, numis & semiobolo,hoc est, xxix. solidis Turonen.& duobus Denariolis.Item Tremisses,qui erant solidi tertia pars,qui poterant ęstimari xxii.sestertiis,& Oboli tertia, hoc est.xix.solidis Turonen.& quinq; Denariis

nariis & una tertia. Horũ meminit Lampridius in uita Alexandri. Vocabatur item Solidus Isidori seculo, Sextula, quia sextã partem Vncię pendebat, nempe quatuor scrupula, siue xxiiij. Siliquis. Poterit autem Siliqua aurei solidi ęstimari duobus Solidis Turonensibus, quinq; Denarijs, & unius sexta parte.

DE MENSVRIS.

As primus.

Sextarius Romanus Dipondius erat, Sesquicheopinam continens, cuius duodecima pars fuit & Vncia Cyathus.

Cyathus, qui ut ait Hesychius, duas uncias liquoris capiebat.

Deunx.	xi	Cyathi.
Dextans.	x	
Dodrans	ix	
Bes	viij	
Septunx	vij	
Hemina	vi	
Cotyla		
Quincunx	v	
Triens	iiij	
Quadrans	iij	
Sextans	ij	

Oxibaphus, Sesquicyathus.

AS SECVNDVS.

Congius, duodecim Librarum erat, totidem Heminas capiens, hoc est, quatuor Pintas, & Cheopinam.

Lagena, Congium æquabat.

Chus, Bes Cōgij, viij. Heminæ, iij. Pintæ.

Tertiarius } Congij Triens, iiij. Heminę Sesquipinta.
Chœnix
Gomor

Quartarius, Congij quadrans, iij. Heminę

Sextarius, Congij Sextans, duæ Heminæ, Sesquicheopina.

Cadus } Decem Chongij. xlv. Pintæ.
Metreta

AS TERTIVS

Vrna duodecim Chœnicum capax. xviij. Pintas continebat.

Modius, Bes Vrnæ, duodecim Pintæ.

Semodius, Triens Vrnæ, sex Pintæ.

Congius, Quadrans Vrnæ, quatuor Pintę

Chus, Sextans Vrnæ, tres Pintæ.

AS QVARTVS.

Modius, xij. Xestas capiebat. Xestes enim ut ex Suida colligitur, duodecima pars Modi erat, xij. Pintæ.

Semodius, quē Græci ἑμίεκτα dicere possumus, quod Semisextans medium sit, vi. Xestas, id est, Pintas continens, dici-

tur

tur & $\delta i \chi o \sigma$, quia bis Choa capiat.
Chus, Quadrans Modij, tres Pintæ.
Chœnix, Sescunx Modij, Sesquipinta.
Xestes, Vncia Modij, Pinta.
Demensum, teste Donato, quatuor Modiorum fuit. xlviij. Pintæ.

AS QVINTVS.

Amphora, duodecim Choas, xxxvi. Pintas continebat.
Hemimedimnus, Stannum, Cerannium, Cybium.
Quadrantal, eadem cum Amphora.

Triteus, Bes Amphoræ.	xxiiij.	Pintæ
Vrna, Semiamphora.	xxviij.	
Modius, Triens amphoræ	xij.	
Semodius, Sextãs Amphorę.	vi	
Chus, Vncia Amphoræ.	iij	
Culeus, uigĩti amphorę capiebat		

AS SEXTVS

Medimnus, aridorũ mensura. xij. habebat. Hemiectea, lxxij. Pintæ. Erat autẽ Hebręis Batus, Dodrans Medimni, Sesquiamphora. xlviij. Pintæ.
Hemimedimnus, Semis Amphora. iij. Modij. xxxvi. Pintæ.
Triteus, Triens, ij. Modij, xxiiij. Pintæ.
Hecteus, Sextans. Modius, xij. Pintæ.
Hemiectea, Vncia. Semodus. vi. Pintæ,

VNCIAE PARTES.

Semuncia	ij	Pars Vnciæ.
Duella	iij	
Siciliquum	iiij	
Sextula	vi	
Drachma	viij	

DRACHMAE
Partes.

Scrupulum	Drachmę	iij	unciç	xxiiij
Obolus		vi		xlviij
Semiobolus		xij		xcvi

Siliqua siue Ceratium, Scrupuli vi. pars, Drachmę xviij. Vnciæ cxliiij.

GVLIELMI

BVDAEI PARISIENSIS SEcretarij Regij, Breuiarium de Asse & partibus eius.

S, QVI ET ASSIS dicitur, in duodecim uncias distribuitur. As quaternos denariolos nostros ualuit & pauxillo plus. Sic fit, ut duo asses & semis, Sestertium faciant, id est, caroleum nostrum & semissem denarioli.

Duo asses, sextans dicebantur, quod nomisma paruum fuit, cuius meminit Plinius & Liuius.

Quadrans etiam numulus, & ualebat assis quartam partem, & Triens tertiam. Semis autem duos quadranteis ualebat.

Apud Græcos drachma in sex obolos diuisa est, & in trienteis, quadranteisque. Sesquiobolus Athenis erat Romæ sestertius.

Sestertius, & numus idem erant apud Romanos.

Sestertius æstimatione nostra decem tu

ronicis

ronicis denariolis,& semisse denarioli ualuit.

Denarius quaternos sestertios numos ualebat, hoc est, quaternos caroleos nostros,& binos denariolos turonicos,ex eo dictus denarius, quod pro decem assibus locaretur æreis & cederet in solutum.

Sestertius ex eo dictus est, quod duos asses, & semissem ualeret. Qua ratione quaterni sestertij denarium Romanum ualebant. Et sestertius dictus, quia tertius semis est, duo sunt solidi asses, & semis, hic etiam numus dicebatur, & argenteus erat. Hic

Libra Romana,quæ & mina, & pondo dicitur, centenos denarios, seu quod idem est,centenas drachmas habebat. Cum igitur denarius quaternos sestertios æquaret pondere & æstimatione, liquet in libra Romana quadringentos fuisse sestertios, & in duabus libris & selibra, mille sestertios: qua ratione fit,ut sestertia singula numero plurali millenos sestertios ualeant,hoc est, duas libras, & semissem. Vt enim sestertius numus dicitur ex eo quòd duos asses & semissem ualebat, hoc est duas libras æris grauis & selibrā. Ita sestertia numero plu- Hæc

rali & genere neutro ideo dicũtur quod singula duas libras & semilibram argenti ualerent, hoc est, ducentos & quinquaginta denarios siue mille sestertios quod idem est Sic fit ut decem sestertia & decem milia Sestertium nummorum pro eodem ab antiquis dicerentur..

Mille sestertij æstimatione nostra uiginti quinq; Coronatorum ualent. Dicitur autem mille sestertij & mille numi uel mille sestertium & mille numum uel copulate mille sestertium numum.

Cum aũt mille sestertij, id est, ducenti quinquaginta denarii, duas libras Argenti & semissem ualerent. Sequitur ut libra Romana quæ & mina dicitur & pondo decem aureos coronatos ualuerit. Coronatos autẽ ita intelligi uolo ut singuli triginta quinque solidos ualeant quod est legitimum pretium.

Igitur decem milia numum, uel decẽ milia sestertium, quod idem est, ducentos & qninquaginta aureos coronatos ualebãt. Hæc & decem sestertia dicuntur cũ singula sestertia singula milia significant.

Decies sestertium, idem est, quod decies centena milic sestertiũ, quæ summa centies

ties maior est decem sestertijs. Idem enim est, decies sestertium quod mille sestertia Cũ enim singula sestertia millenos numos sestertios ualeant, si mille sestertia milies multiplices fient decies centena millia, quẽ lingua uernacula milionem uocant.

Decies igitur Sestertium centies ducentos et quiquaginta aureos ualet, hoc est, uiginti quinq; millia sic fiet ut milio Romanus uiginti quinque milia Coronatorum ualeat.

Hoc igitur tenere oportet quod quemadmodum cum à numis sestertijs ad sestertia genere neutro fit transitus, numerus milies multiplicatur. Ita quum ad eam locutionem uentum est, quæ per aduerbia numeralia enunciatur, sestertia singula conduplicata crescunt, ut uerbi gratia. Si centum sestertia dicam centum milia sestertium intelligere debeas. Quod si cẽties sestertium dicam, non iam centum sestertia, sed centies centena sestertia, seu centies centena milia sestertium, intelligendum sit.

Vt autem facilis, & obuia sit unicuiq; earum summarum intelligentia, quæ apud authores identidem leguntur, hoc meminisse oportet, quod sequitur, ut quæuis

ſumma etiam in digitos deduci poſſit ſine calculis aut abaco.

Decem ſeſtertia Ducenti quinquaginta aurei.

Viginti Seſtertia, quingenti aurei.

Triginta Seſtertia ſeptingenti & quinquaginta.

Quadraginta Seſtertia mille aurei.

Quinquaginta Seſtertia mille ducenti quinquaginta.

Sexaginta Seſtertia mille & quingenti.

Centum Seſtertia Duo millia & quingenti.

Ducenta Seſtertia quinq; milia.

Quadringenta Seſtertia decem milia coronatorum Cenſus equeſtris ſub Iulio Cæſare.

Quingenta Seſtertia, duodecim milia & quingenti.

Sexcenta Seſtertia quindecim milia.

Octingenta Seſtertia uiginti milia cenſus Senatorius ante Auguſtum.

Mille Seſtertia uiginti quinq; milia.

Mille ac ducenta Seſtertij Cenſus Senatorius ſub Auguſto.

Notandum quod ſupra mille Seſtertia Romani ferè ſemper per aduerbia loqueban-

quebantur, infra mille nunquàm per ad= uerbia loquuti ſunt hoc modo.

Decies Seſtertium, id eſt, mille ſeſtertia, uiginti quinqꝫ milia.

Duodecies Seſtertium triginta milia aureorum. Cenſus Senatorius ſub Auguſto.

Quindecies Seſtertium, triginta ſeptem milia & quingenti.

Vicies Seſtertium quinquaginta milia.

Tricies Seſtertium ſeptuaginta quinqꝫ milia aureorum.

Quadragies Seſtertium centũ milia au= (reorũ.

Quinquagies Seſtertium cen= tum uiginti quinqꝫ milia aureorum.

Sexagies Seſtertium centum quinqua= ginta milia aureorum.

Centies Seſtertium ducenta quinqua= ginta milia aureorum tanti eſtimatus eſt unio Cleopatræ

Quadringenties Seſtertium. Decies centena milia, id eſt, milio, milies mille, id eſt, milio, tanti eſtimatus eſt à Plinio ornatus Lolliæ.

Milies Seſtertium, uicies quinquies centena milia, id eſt, duo miliones & quingenta milia.

Bis millies Seſtertiũ. Quinquagies centena milia cẽſus Lẽtuli auguris ſub Augu (ſto.

Quater milies Seſtertium decem

miliones dicuntur hoc est centies centena
Decies milies sestertium uiginti quinq; miliones. (milia.

Quadragies millies sestertium centum miliones.

Vicies septies milies sestertium coegisse Tiberius dicitur, id est, sexaginta sex miliones, & quinquaginta milia aureorū coronatorum, ut nostro sermone loquar.

Libra Romana in duodecim uncias & semunciā diuiditur, & uncia in octonas drachmas. Sic fit ut centenæ drachmæ libram & minam, seu pondo faciant.

Drachma in terna scrupula diuiditur. Sic fit ut sint uicena quaterna scrupula in uncia. Parisienses drachmam grossum appellant, & scrupulum appellant denarium, & binæ drachmę Sterlini quinq; dicuntur id est, quadrans unciæ.

Hæc de pondere dicta sufficiant.

GRAECORVM SVPPVTATIO.

Mina apud Græcos idem est quod libra & pondo apud Romanos. Hæc centū drachmas cōtinebat, hoc est, ter centū denarios Romanos, seu quadringētos sestertios.

Mina igitur decem aureos coronatos ualuit. Et drachma tres solidos turonicos &

semissem

ſemiſſem, quanti, ſcilicet, denarius Romanus æſtimatus eſt à nobis, hoc eſt, quaterni numi.

Talentum multiplex fuit, ut in libro noſtro latiſſime enarratum eſt, ſed talentum Atticum quod plurimum celebratur ab hiſtoricis, ſexaginta libras ualuit, ſeu minas, hoc eſt, ſex milia denariorum, uel drachmarum, quæ ſexagies denos coronatos ualent, hoc eſt, ſexcentos.

Talentum	ſexcenti aurei.
Decem talenta	ſex milia aureorum.
Quindecim talenta	nouem milia aureorũ.
Viginti talenta	duodecim milia.
Quinquaginta talenta	triginta milia aureorum.
Centum talenta	ſexaginta milia.
Ducenta talenta	centũ milia & uiginti.
Quadringenta talenta	ducenta & quadringenta milia.
Mille talenta	ſexcenta milia.
Duo milia talentũ	mille & ducenta milia.
Decem milia talentum	ſexagies centena milia.

Xij. ſeſtertium

XXiiij. ſeſtertiũ

Ducenties quadragies ſeſtertiũ

Bis millies & q̄dringenties ſeſtertium

Tanti funeraſſe Alexander Epheſtionem dicitur.

BREVIARII BVDAICI DE ASSE FINIS.

corum numorum ad Crucia-
tos Germanicos.

Quinq; denarioli Turonici ualent uno Cruciato Athesino.

Caroleus numus ualet duobus Cruciatis.

Coronatus aureos ualet quatuor capitibus, quos testones uulgus appellat, hoc est, octoginta Cruciatis uel paulo plus, præsertim si sit solatus.

Grossus Pariensis ualet sex Cruciatis. Tantidem ualet Grossus Argentoratensis, uulgo ein schilling gros.

Solidus Turonicus, hoc est, duodenarius, quem uulgus Gallorum Dussenum uocat, ualet duobus Cruciatis ad supputationem Basiliensem: Ad Lugdunensem uero duobus denariolis amplius.

Caroleus ualet decē denariolis Turonicis.

Solidus Turonicus ualet duodecim denariolis Turonicis, hoc est, duobus Cruciatis.

Solidus Sterlinorum ualet tredecim denariolis Turonicis.

Supputa-

SVPPVTATIO ASSIS ET
Partium eius ad monetam Basiliensem.

As uel assis, res quæuis in parteis duodecim diuisa. Est autem liquidorum, ut assis uini: Ponderum, ut libra: Monetæ, ut alibi solidus, alibi Plaphardus, alibi duodenus. Hæreditas etiam assis dicitur, ut sæpe apud historicos & iurisperitos. Item Zodiacus, & omnino (ut diximus) res quam in parteis duodecim partimur. Exemplum de moneta Basiliensi.

1	Vncia	ein helbling.
2	Sextans	ein rap, alias ein angster.
3	Quadrans	dry helbling.
4	Triens	ein fierer.
5	Quincunx	ein krutzer, alias ein funfer.
6	Semis uel semissis	ein halben plaphart, alias ein sechser.
7	Septunx	siben helbling.
8	Bes uel bessis	ein duppel fierer.
9	Dodrans	ein halbē schuuitzerbatz
10	Dextans	ein halbē costentzerbatz
11	Deunx	ein lieffhelbling
12	As uel assis	ein plaphart, alias ein schilling.

E

NOMINA

MENSVRARVM AVTHORE
Philippo Melanchthone

SExtarius in Myropolijs adhuc in usu est. Conuenit autẽ cum ea mẽsura, quę Vuittenbergæ dicitur ein Nössel sed continet minus quarta fere parte eins Nössels. (las.

Sextarius duas Heminas cõtinet seu Cotu

Hemina, Cotula, Acetabulum, eadem.

Sextarius, duodecim Cyathos continet, in q̃s eũ Romani tamq̃ Assem in uncias distribuerũt. Sic accipiendũ est illud, Neuia sex Cyathis, septẽ Iustina bibatur. nã tot cyathos bibebant in cõniujs, q̃t literę erãt in Amasię noĩe. Et Suetonius scribit Augustum solitum senos Sextantes bibere, id est, sextarium. Nam sextans duos Cyathos cõtinet, tamq̃ duas Vncias.

Congius sex sextarios continet, seu duodecim Heminas. Congius fere drey Vuittenberger kannen. (gius est.

Chus octo Heminas, quibusdam etiam Con

Metreta, Cadus, idem, decem Congij.

Metreta minus aliquanto quã 30. kannen.

Modius sedecim Sextarios continet.

Amphora, tres Modios, Gręce dicit κεράμιον

Medimnus, sex Modios, ein malter.

Choenix, iiij. Cotulas, seu duos Sextarios.

Christus

Christus nuptias in Cana non tenui munere ornauit, cũ uinum fecit. Nam sex Hydriæ continebãt ferè sex eymer, si singulæ capiebãt binas Metretas Nã duę Metretę conficiunt ferè 60. kannen, si exactè mensures, quarta pars ut supra significaui, detrahenda erit.

VOCABVLA REI NVMMARIAE.

Drachma ponderis nomẽ est, ein quint. Et mansit ea appellatio hactenus in Myropolijs, ubi si quis uolet expẽdere partes librę, drachmę põdus inueniet. Cum aũt drachmę nomẽ solum ponitur, Attici semp intelligunt argenteũ numum, eo põdere. Quantũ ualeat ipsum põdus indicat ein quint sylber. Nos nõ tradimus exactissimam rationẽ pretij, nam de hac cõsulendi sunt aurifabri. Et pretia auri atq; argenti uariant aliquantũ temporibus. Potest autem inde Drachmę pretium æstimari.

Decem drachmæ ualent uno Coronato.

Octo Drachmę ualent ferè aureo Romano.

Duę igiť drachmę ualẽt ferè quarta aurei pte.

Denarius, teste Plinio, prorsus drachmę Atticæ põdus habet. Proinde ubiq; in historia ueteri scias drachmã & denariũ idẽ significare, & tantundẽ ualere. Altera Romana appellatio fuit, altera Græca. Dicitur autem Denarius, quia ualebat decem assibus.

Decem Denarij ualent uno Coronato.

Octo Denarij ualent ferè aureo Renano.

Duo Denarij ualent ferè quarta aurei Renani parte.

As quondam æneus fuit,& significat librã æris. Quantũ ualeat, æstimari potest, cũ denariũ in decẽ asses partimur, ualebit enĩ As ferè tribus numulis Mysorũ, cũ denarius ualeat circiter triginta numulis Mysorũ. Nã ut nunc sunt pretia auri, aliquãto plus ualet aureus Renanus, quam octo Denarijs.

As in duodecim Vncias distribuitur.

Sextans, unciæ duæ, id est, sexta pars Assis,

Quadrãs, unciæ tres, id est, quarta pars Assis, Fuit usitatissimus numus æneus Romæ q̃ a tribus uncijs etiã dicebatur teruncius. Martialis Sportulã, hoc est, pecuniã quã diuites clietibus suis qui eos sectabantur, quotidie dabant, dicit fuisse centum Quadrantes.

Quadrãs circiter anderhalbẽ heller Mysorũ,

Triens, quatuor Vnciæ.

Quincunx, quinq; Vnciæ.

Semissis, sex Vnciæ, circiter drey heller.

Septunx, septem Vnciæ.

Bes. octo Vnciæ.

Dodrans, nouem Vnciæ.

Dextans, decem Vnciæ,

Deunx, undecim Vnciæ.

As duodecim Vnciæ.

As, & pondo æris, æneam libram significãt, inde

inde Dupondius, id est, duo asses.
Dupondius, circiter sex pfennig Mysorum.
Sestertius, quasi Sesquitertius, significat enim duos Asses & Semissem, quare & his notis pingitur IIS. Duae liniae priores significant duo, & S. significat Semissem. Erat autem Sestertius genere masculino numus argenteus, qui ualebat quarta Denarij Romani parte, quatuor enim Sestertij decem Asses efficiunt. Valet autem Denarius decem Assibus. Valebat itaq; Sestertius circiter vij. pfenning Mysorum, aut ferè grosso Marchico.
Mille Sestertij ualent 25. Coronatis.
Cum nomen, numus, solum ponitur, significas Sestertium numum.

Mille Sestertij,
Mille sestertium numum,
Mille numum, eadē, 25. coronatis.
Mille sestertium.

Ex illo genitiuo plurali facimus nomen generis neutri, Sestertium, propter breuitatem abiecta uoce mille. Proinde Sestertium genere neutro significant 25. Coronatos. Idem igitur significant mille Sestertium, & sestertium genere neutro, Decem milia sestertium, & decem sestertia. Sic & de similibus iudicabis, idq; obseruare in authoribus, ualde prodest.

Decem Sestertia, ccl. Coronati.

Est & alia figura, decies Sestertium. Scias igitur, quoties hoc modo addimus aduerbium numerale uoci Sestertium, oportere subintelligi centum.

Decies Sestertium, id est, decies centū Sestertia. xxv. milia Coronatorum.

Decies Sestertium, Decies mille sestertium, eadem. Nam mille alias repetitur, alias omittitur sine discrimine, ut supra admonui. Hæc æstimatio rei nummariæ testes habet certissimos, Plinium & Plutarchum, ut de ea lector dubitare nihil debeat.

Mina, Græce μνᾶ, Latine Libram significat, quæ continet centum Drachmas, ualet igitur Coronatis decem. Nam de argento usurpatur.

Obolus, numis Mysorum ferè quinꝗ. Nam Drachma continebat sex obolos.

Octo Chalci ualent obolo Attico. Itaꝗ Chalcus apud Mysos plus aliquanto est, quam ein heller, λέπτα septem efficiunt unū Chalcum.

Talentum, sexcenti Coronati, continet enim Minas seu Libras sexaginta.

Stater, pondus est quatuor Drachmarum. Et cum de argento usurpatur, significat numum Tetradrachmum. Nam hoc genus numorum in maximo usu fuit, & adhuc

extant